

بررسی اولویت‌های مطالعاتی و مزایای مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی استان بوشهر در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲*

میترا باغ‌جنتی^۱ | عبدالرسول خسروی^۲ | مرضیه باغ‌جنتی^۳

۱. کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر، بوشهر، ایران - نویسنده مسئول؛
tinambj@gmail.com
۲. استادیار گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر، بوشهر، ایران؛
khosravi2422@gmail.com
۳. کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران؛ gitambj@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۱/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۹/۱۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر بررسی اولویت‌های مطالعاتی و مزایای مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی استان بوشهر در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ است.

روش پژوهش: این پژوهش توصیفی پیمایشی با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته داده‌ها گردآوری شده است. حجم نمونه ۴۰۰ نفری از همه دانشجویان مقاطع دکتری حرفه‌ای، کارشناسی ارشد و کارشناسی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی تا سطح رشته‌گزینه‌شده شد. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد که پایایی آن به وسیله روش برآورد ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶۹ به دست آمد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اسپس اس ویرایش ۱۸ با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی و با آزمون کای اسکوار تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، فهمیدن و درک ساده با میانگین ۲۵/۵ درصد به عنوان اولویت اول، دسترسی تمام وقت با میانگین ۲۳/۶ درصد به عنوان اولویت دوم، امنیت و اعتبار اطلاعات با میانگین ۱۴/۸ به عنوان اولویت سوم در انتخاب منابع چاپی برای مطالعه و دسترسی سریع به اطلاعات موردنیاز با میانگین ۳۷/۲ درصد به عنوان اولویت اول، به دست آوردن اطلاعات روزآمد با میانگین ۲۱/۷ درصد به عنوان اولویت دوم، صرفه‌جویی در وقت با میانگین ۹/۲ به عنوان اولویت سوم در انتخاب منابع الکترونیکی برای مطالعه انتخاب شدند.

نتیجه‌گیری: دانشجویان خواهان محیط اطلاعاتی ترکیبی (چاپی و الکترونیکی) هستند که در آن اطلاعات الکترونیکی جایگزین اطلاعات چاپی نشود، بلکه موقعیت‌های دسترسی بیشتر با کم‌رنگ شدن مشکلاتی مانند سرعت کم شبکه، مشکلات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، بالا بردن مهارت‌های رایانه‌ای کاربران و از سوی دیگر غنی‌تر شدن آرشیو مجلات الکترونیکی، امکانات و قابلیت‌های جدید این مجلات و برگزاری دوره‌های آموزشی برای آنان، فراهم شود.

کلیدواژه‌ها: میزان مطالعه، مزایای مطالعه، منابع الکترونیکی، منابع چاپی، دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر

مقدمه

با تغییر و تحول به وجود آمده در زمینه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات، نزدیک به دو دهه است که مفهوم مطالعه به سبب دسترسی به مجراهای مختلف اطلاعاتی تغییر کرده و می‌توان گفت، اثرگذاری محیط الکترونیکی بر مطالعه آغاز شده است (حری، ۱۳۷۸). در این زمان رسانه‌های جدیدی در قالب الکترونیکی در اختیار افراد قرار گرفته که به مراتب کارآمدتر از رسانه‌های چاپی است و امکان انتخاب جویندگان اطلاعات و دامنه آزادی عمل آن‌ها را افزایش می‌دهد. در نتیجه نشر الکترونیکی یکی از جلوه‌های فناوری اطلاعات، و اینترنت از مهم‌ترین محمول‌های دوران معاصر گردید تا انقلابی اساسی در عرصه اطلاع‌رسانی به وجود آید (نادری، شعبانی و عابدی، ۱۳۸۹). از این رو خوانندگان در فضای جدید، که در ماهیت رفتارهای مطالعه و جست‌وجوی اطلاعاتشان تغییر صورت گرفته، تلقی دیگری از مطالعه دارند و این تلقی تا حدود بسیار زیادی دستخوش تغییرات سریع است (آذرنگ، ۱۳۸۷: ۱۳۳-۱۳۴). این‌طور به نظر می‌رسد که محیط الکترونیکی به تشویق افراد برای بررسی تعداد موضوعات بیش‌تر گرایش دارد، چراکه خواننده در هنگام مطالعه کتاب منفعل است در حالی که موقع کارکردن با وسایل الکترونیکی فعال است و تعامل بین کاربران و نرم‌افزار جذابیت بیشتری به مطالعه می‌دهد (لئو، ۲۰۰۵). با وجود این در دنیای جدید، کتاب یکی از گسترده‌ترین ابزارهای مطالعه باقی مانده است، چراکه کتاب آسان‌تر از سایر وسایل، امکان بازیابی و تکرار مجدد اطلاعات را فراهم می‌کند. فهمیدن متون چاپی ساده‌تر از منابع الکترونیکی است و افراد وقتی رسانه‌های چاپی را مطالعه می‌کنند اطلاعات بیشتری را درک و در حافظه خود حفظ می‌کنند (رامیرز، ۲۰۰۳). در نتیجه می‌توان گفت، منابع اطلاعاتی مختلف، همراه معایب و مزایایی مخصوص به خود، گزینش منابع اطلاعاتی متناسب با اهداف مطالعه، توسط خوانندگان را ضروری کرده است. از

طرفی دیگر در میان اقشار مختلف خوانندگان، به دلیل بیشتر بودن فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان، زندگی این گروه بیش از هر قشری با مطالعه عجین شده است. از این رو در خصوص مطالعه و بررسی سرانه مطالعه در این گروه پژوهش‌های زیادی انجام شده است. لازم به ذکر است که بیشتر پژوهش‌های حوزه مطالعه در بین دانشجویان به هدف بررسی مدت زمان مطالعه انجام شده و در برخی بررسی تأثیر مهارت‌ها و شیوه‌های مطالعه در میزان مطالعه این گروه مورد توجه قرار گرفته است. اما در دو دهه اخیر گسترش منابع الکترونیکی و دسترسی همگانی به آن‌ها از طریق اینترنت که باعث تغییر در اولویت‌های مطالعاتی دانشجویان شده، تغییر در روند پژوهش‌های این حوزه را ضروری می‌کند، ولی بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که به این مهم توجه کافی نشده و پیشینه‌ای که این موضوع را هدف اصلی پژوهش خود قرار دهد، به ندرت دیده می‌شود. نادری، شعبانی و عابدی (۱۳۸۹) در گزارش پژوهش توصیفی-پیمایشی خود که به بررسی رفتار مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان در محیط دیجیتال پرداخته بود بیان کردند که رفتار دانشجویان نسبت به مطالعه منابع الکترونیکی و چاپی و انتخاب منابع الکترونیکی و چاپی در شرایط برابر یکسان بوده و عملکرد مشابهی دارند. اما در پژوهشی دیگر بیگدلی، عبداللهی و آرامش (۱۳۸۵) دریافتند که اعضاء هیأت علمی دانشگاه شهید چمران از مجلات چاپی بیشتر از مجلات الکترونیکی استفاده می‌کنند و سهولت استفاده، قابلیت توریق، آشنایی با شکل مدرک، خط کشیدن و تأکید بر متون را از مهم‌ترین دلایل استفاده از مجلات چاپی ذکر کردند. اما تازه بودن اطلاعات دریافتی، امکان استفاده از قابلیت‌های خاص جست‌وجو در بازیابی متون و سرعت دستیابی به اطلاعات نیز از دلایل استفاده از مجلات الکترونیکی گزارش شد. البته در پژوهش‌های خارج از ایران توجه به تأثیر مزایای منابع الکترونیکی در میزان مطالعه دانشجویان حدوده دو دهه قبل شروع شده است، به‌عنوان مثال بررسی درک و استفاده

1. Liu, Ziming
2. Ramirez

را به‌عنوان رسانه خواندن بر رسانه‌های الکترونیکی ترجیح دادند و استفاده از رسانه‌های چاپی برای عمده فعالیت‌های مطالعاتی خود، به‌ویژه خواندن عمیق را در گزارش خود ذکر کردند. نتایج پژوهش عبدالکریم و حسن^۴ (۲۰۰۷) نیز نشان داد وب‌سایت‌ها به‌طور فزاینده‌ای در حال تبدیل شدن به عمده‌ترین منبع مطالعه دانشجویان است. در مطالعه دیگری در دانشگاه تاپار^۵، کاور و ورما^۶ (۲۰۰۹) نشان داد که منابع چاپی در این دانشگاه به سرعت به‌وسیله منابع الکترونیکی جایگزین می‌شوند و استفاده از مجلات الکترونیکی از جهات مختلف در حال افزایش است.

مرور نتایج پژوهش‌های گذشته نشان می‌دهد که رشد فزاینده حجم اطلاعات قابل‌دسترس از طریق محیط وب و اینترنت در دو دهه اخیر و مزایا و سهولت استفاده از این منابع باعث افزایش زمانی شده است که دانشجویان صرف مطالعه رسانه‌های الکترونیکی می‌کنند. از طرفی منابع چاپی از جمله کتاب نیز به‌عنوان منابع اطلاعاتی که دانشجویان به امنیت و اعتبار مطالب آن اعتماد دارند، هنوز یکی از چندین محمل اطلاعاتی است که برای دستیابی به اطلاعات موردنیاز خود به آن رجوع می‌کنند. بنابراین با توجه به هزینه‌ی زیادی که سازمان‌ها و مراکز آموزش عالی در زمینه فراهم‌آوری شکل، قالب و محیط مطالعه دانشجویان می‌کنند، آگاهی از این‌که دانشجویان کدام منابع اطلاعاتی را بیشتر ترجیح و مورد استفاده قرار می‌دهند، به افزایش آگاهی مسئولین ذی‌ربط در تهیه انواع منابع چاپی و الکترونیکی و همچنین به‌منظور طراحی کتابخانه‌هایی کارآمدتر، الکترونیکی کردن منابع کتابخانه‌ای، توسعه کتابخانه‌های دیجیتال و پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی کمک می‌کند و در نهایت می‌تواند باعث توانمندسازی دانشجویان در زمینه رفتار مطالعه و افزایش سرانه مطالعه در این گروه شود. ازاین‌رو بررسی این نکته که دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی

دانشجویان کارشناسی ارشد از مجلات الکترونیکی در دانشگاه فنی و دانشگاه ملی سنگاپور توسط لی‌فو و چنوپاتی^۱ (۲۰۰۰) نتایج نشان داد که ۷۳ درصد دانشجویان شرکت‌کننده در این پژوهش مجلات الکترونیکی را بر مجلات چاپی (۲۶/۵ درصد) ترجیح می‌دهند چراکه رسانه‌های الکترونیکی دارای مزایای قدرتمندی مانند قابلیت تعامل، غیرخطی بودن، سرعت دسترسی به اطلاعات، همگرایی متن و تصویر، قابلیت شنیداری و دیداری هستند که به‌صورت سنتی در محیط چاپی وجود ندارد. به همین ترتیب دیلوکو و گوتلیب^۲ (۲۰۰۲) در دانشگاه تورنتو مطالعه‌ای با عنوان منابع چاپی در عصر الکترونیک، در بین دانشجویان کارشناسی استفاده‌کننده از کتابخانه این دانشگاه انجام دادند. نتایج نشان داد که ۶۵ درصد از دانشجویان از منابع پیوسته و ۴۵ درصد از منابع چاپی برای تکالیف خود استفاده می‌کنند، به‌بیانی دیگر تکالیف و مقالات خود را به‌علت صرفه‌جویی در وقت با منابع الکترونیکی شروع می‌کنند، ولی به‌علت قابلیت اعتماد و دسترسی دائمی، منابع چاپی بخش مهمی از تحقیقات آن‌ها را تشکیل می‌دهد. در ادامه برای تعریف نقش جدید کتابخانه‌ها رامیرز^۳ (۲۰۰۳) در دانشگاه ملی مکزیک به بررسی تأثیر اینترنت بر خواندن دانشجویان پرداخت. نتایج نشان داد که ۳۹/۴ درصد دانشجویان به‌علت آسان و سریع بودن برای فعالیت‌های مربوط به پژوهش و مطالعات خود به اینترنت وابسته شده‌اند و اظهار داشتند فهمیدن مطالب از صفحه نمایشگر برای آن‌ها مشکل نیست. ولی ۶۸ درصد معتقدند که فهمیدن متون چاپی برای آن‌ها آسان‌تر است. لئو (۲۰۰۵) به تحلیل چگونگی تغییر رفتار مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه سن‌خوزه در محیط دیجیتال با گذشته (طی ۱۰ سال) پرداخت. نتایج نشان داد که با افزایش مقدار زمان صرف شده برای خواندن مدارک الکترونیکی، نوعی رفتار مطالعه از روی صفحه نمایش، در حال پیدایش است. بااین‌حال هنوز ۹۰ درصد شرکت‌کنندگان، کاغذ

4. Abdul Karim & Hassan
5. Thapar University
6. Kaur and Verma

1. Liew, Foo & Chennupati
2. Dileko & Gottlieb
3. Ramirez, Elsa

۴. بین میزان استفاده از انواع منابع چاپی و الکترونیکی مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر از نظر عوامل دموگرافیک (جنسیت، مقطع تحصیلی و دانشکده) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر نوع، توصیفی است که به روش پیمایشی به توصیف پدیده‌ای خاص در محیطی معین از طریق گردآوری نظام‌مند اطلاعات می‌پردازد (دیانی، ۱۳۸۴). جامعه آماری پژوهش حاضر را ۱۶۶۶ نفر از دانشجویان دانشکده‌های پزشکی و دندان‌پزشکی، پیراپزشکی، پرستاری و مامایی و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری حرفه‌ای در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲ تشکیل دادند. برای انتخاب حجم نمونه این پژوهش از شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی استفاده شد. از طریق این روش جامعه پژوهش به زیرگروه‌های واقعی (دانشکده‌ها) به‌عنوان بخشی از آنچه در جامعه وجود دارد، تقسیم شد. چرا که اطمینان حاصل شود که هر یک از طبقه‌های موجود در جامعه در نمونه حضور دارند. از این رو حجم نمونه لازم برای مطالعه از تمامی گروه‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد ($Z=1/96$)، نسبت دانشجویان با شناخت قابل قبول از شیوه‌های مطالعه به میزان ۵۰ درصد و حداکثر خطای نسبی ۵ درصد ($d=0/05$) و با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شد. از طرفی با توجه به در نظر گرفتن جمعیت مرجع در محاسبه حجم نمونه، با مراجعه به جدول مورگان در نهایت ۴۰۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه این پژوهش انتخاب شدند. تعداد نمونه انتخابی از هر دانشکده نیز به نسبت جمعیت هر دانشکده همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، محاسبه شد.

استان بوشهر در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ چه مقدار از زمان مطالعه خود را صرف خواندن منابع الکترونیکی و یا چاپی می‌کنند و در انتخاب این منابع چه اولوی‌ترین تأثیر را دارد، از اهمیت بالایی برخوردار است. بنابراین پژوهش حاضر به بررسی اولویت‌های مطالعاتی و مزایای مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی دانشجویان، بر اساس متغیرهای پژوهش خواهد پرداخت.

هدف اصلی این پژوهش بررسی اولویت‌های مطالعاتی و مزایای مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی استان بوشهر در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ بر حسب متغیرهای جمعیتی شناختی است.

اهداف فرعی پژوهش عبارتند از:

۱. تعیین مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر (در ۶ ماه گذشته)؛
۲. تعیین میزان استفاده دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر از انواع منابع چاپی و الکترونیکی؛
۳. مقایسه مزایای استفاده از منابع الکترونیکی و مزایای منابع چاپی از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر؛
۴. مقایسه اولویت‌های مطالعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در محیط چاپی و الکترونیکی بر اساس جنسیت، مقطع تحصیلی و دانشکده.

سؤالات پژوهش عبارتند از:

۱. مدت زمان مطالعه، دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر (در ۶ ماه گذشته) چقدر است؟
۲. میزان استفاده از انواع منابع چاپی و الکترونیکی مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر چقدر است؟
۳. مزایای مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر چیست؟

جدول ۱. فراوانی حجم نمونه دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی بوشهر به تفکیک دانشکده‌ها و جنسیت (۹۳-۱۳۹۲)

نام دانشگاه	نام دانشکده	تعداد کل دانشجویان	حجم نمونه	مرد	زن
	پزشکی و دندان پزشکی	۴۰۸	۹۷	۴۲	۵۵
دانشگاه علوم پزشکی بوشهر	پیراپزشکی	۵۶۳	۱۳۵	۴۳	۹۲
	پرستاری و مامایی	۲۹۷	۷۴	۱۶	۵۸
	بهداشت	۳۹۸	۹۴	۲۰	۷۴
	جمع کل	۱۶۶۶	۴۰۰	۱۲۱	۲۷۹

روایی و پایایی پرسشنامه محاسبه گردید. به این صورت که با استفاده از نظرات جمعی از استادان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و علم اطلاعات و دانش‌شناسی (۷ نفر) و همچنین تعدادی از دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری در شاخه پزشکی، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه تأیید گردید. پس از سنجش روایی صوری و محتوایی پرسشنامه برای محاسبه پایایی، ۳۷ پرسشنامه به دانشجویان رشته‌ها و مقاطع متفاوت ارائه گردید و به‌وسیله روش برآورد ضریب آلفای کرونباخ پایایی ۰/۸۶۹ برای این پرسشنامه به‌دست آمد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار س پی اس اس ویرایش ۱۸ با استفاده از فراوانی، درصد فراوانی، جداول متقاطع و آزمون کای اسکوار تحلیل شد. آزمون کای اسکوار که توزیع یک متغیر طبقه‌ای (مدت زمان مطالعه، مزایای مطالعه منابع چاپی و یا الکترونیکی) را در مقابل این فرضیه که هر طبقه دارای نسبت خاصی از نمونه‌ها در جامعه است آزمون می‌کند.

یافته‌های پژوهش

- مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر (در ۶ ماه گذشته) چقدر است و از این میزان چه مقدار صرف مطالعه منابع چاپی، الکترونیکی، درسی و غیر درسی شده است؟

به منظور بررسی میزان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان بوشهر در شش ماه گذشته (نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲) بر اساس مدت زمانی که در شبانه‌روز صرف مطالعه کرده‌اند و این‌که از این

بر اساس اهداف این پژوهش (بررسی مدت مطالعه، میزان استفاده از انواع منابع اطلاعاتی چاپی و الکترونیکی، مزایای منابع اطلاعاتی چاپی و الکترونیکی از نظر دانشجویان) پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته در دو بخش طراحی شد. بخش اول سؤال‌های جمعیت‌شناختی شامل جنسیت، نام دانشکده و مقطع تحصیلی را در برداشت. برای بخش دوم پرسشنامه پنج سؤال اصلی به‌منظور پاسخ‌گویی به سؤالات اصلی پژوهش طراحی شد. سؤال اول میانگین میزان مطالعه دانشجویان را در شبانه روز در شش ماه گذشته (در انتخاب زمان پخش پرسشنامه‌ها، سعی شد که این میزان یک ترم کامل را شامل شود تا از احتمال خطا در برآورد و اعلام میانگین زمان مطالعه دانشجویان کاسته شود) اندازه‌گیری می‌کرد، سؤال دوم میزان مطالعه انواع منابع اطلاعاتی (چاپی و الکترونیکی) توسط دانشجویان را در همین مدت و سؤال سوم نوع مطالعه دانشجویان (درسی و غیردرسی) را بررسی می‌کرد. منظور از مطالعه درسی، مطالعه هدف‌مند دانشجویان برای رسیدن به اهداف آموزشی آن‌ها و منظور از مطالعه غیر درسی، خواندن قرآن، ادعیه، روزنامه، مجلات خبری و تفریحی دانشجویان را در بر می‌گرفت. سؤالات چهارم و پنجم پرسشنامه شامل مزایای مطالعه منابع چاپی و الکترونیکی بود. بدین صورت که از دانشجویان تقاضا شده بود، هشت مزیت برای مطالعه منابع چاپی (سؤال چهارم) و نه مزیت برای مطالعه منابع الکترونیکی (سؤال پنجم) را اولویت‌بندی کنند. این مزایا با مطالعه و کنترل پیشینه و متون مربوطه توسط پژوهشگر شناسایی و انتخاب شدند. در مرحله بعدی جهت حصول اهداف پژوهش حاضر،

مدت چه میزان صرف مطالعه انواع منابع چاپی، الکترونیکی، درسی و غیر درسی شده است، از آزمون مربع کای استفاده شد، چرا که این آزمون توزیع یک متغیر طبقه‌ای را در مقابل این فرضیه که هر طبقه دارای نسبت خاصی از نمونه‌ها در جامعه است آزمون می‌کند.

بنابراین بر اساس داده‌های جدول ۲ بیشتر آزمودنی‌ها ۱۱۵ نفر از شرکت‌کننده‌های مورد بررسی ادعا کرده‌اند که به‌طور متوسط بیشتر از ۵ ساعت در شبانه روز به مطالعه می‌پردازند.

جدول ۲. توزیع فراوانی و فراوانی نسبی مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در شبانه روز (در ۶ ماه گذشته)

Asymp. Sig. (2-sided)	df	Chi-square	بیشتر از ۵ ساعت		بیشتر از ۳ تا ۴ ساعت		بیشتر از ۲ تا ۳ ساعت		بیشتر از ۱ تا ۲ ساعت		کمتر از یک ساعت		مدت زمان صرف شده برای مطالعه
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰/۰۰۰۱	۴	۲۶/۶۵۲	۲۸	۱۱۵	۲۱/۷	۸۹	۱۷	۷۰	۲۰/۷	۸۵	۱۲/۷	۵۲	در شبانه‌روز
۰/۰۰۰۱	۴	۵/۷۹۲	۴/۶	۱۹	۱/۵	۶	۱۰	۴۱	۱۷/۸	۷۳	۶۶/۲	۲۷۲	منابع چاپی در شبانه‌روز
۰/۰۰۰۱	۴	۳۹/۰۸۲	۱۴/۴	۵۹	۱۴/۸	۶۱	۱۶/۸	۶۹	۲۳/۶	۹۷	۳۰/۴	۱۲۵	الکترونیکی در شبانه‌روز
۰/۰۰۰۱	۴	۱۶/۰۶۸	۲۰	۸۲	۱۴/۴	۵۹	۱۹/۵	۸۰	۱۹/۵	۸۰	۲۶/۸	۱۱۰	منابع درسی در شبانه‌روز
۰/۰۰۰۱	۴	۷/۸۳۶	۳/۹	۱۶	۱/۷	۷	۶/۶	۲۷	۱۳/۱	۵۴	۷۴/۷	۳۰۷	منابع غیر درسی در شبانه‌روز

۲۴/۲۳۹ محاسبه شد که نشان می‌دهد آزمودنی‌ها به‌طور معنی‌داری گزینه‌های پنج‌گانه را متفاوت انتخاب کرده‌اند.

- مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر (در ۶ ماه گذشته) بر حسب عوامل دموگرافیک (جنسیت، دانشکده و مقطع تحصیلی) چگونه است؟

در ادامه به بررسی عوامل دموگرافیک در میزان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر پرداخته شد. هدف این قسمت بررسی رابطه بین دو متغیر با مقادیر یا حالات محدود است، بنابراین از جداول متقاطع استفاده شد. چرا که جداول متقاطع توانایی نمایش تعداد نمونه‌هایی که دارای ترکیب خاصی از مقادیر دو یا چند متغیر هستند را دارد. بر این اساس بررسی میزان مطالعه دانشجویان بر حسب جنسیت مطابق با جدول ۳ نشان داد، دانشجویان مرد بیشتر از ۱ تا ۲

از این میان ۲۷۲ نفر یعنی ۶۶/۲ درصد شرکت‌کنندگان بیان داشته‌اند کمتر از یک ساعت برای مطالعه منابع چاپی وقت صرف کرده‌اند. همچنین ۲۶/۸ درصد از دانشجویان مورد بررسی مدت زمان صرف شده برای مطالعه منابع درسی در شبانه روز را کمتر از یک ساعت بیان کرده‌اند و ۷۴/۷ درصد نیز مدت زمان صرف شده برای مطالعه منابع غیردرسی در شبانه‌روز را کمتر از یک ساعت بیان داشته‌اند. برای بررسی معنی‌داری پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های پنج‌گانه در مدت زمان صرف شده در شبانه روز برای مطالعه در شش ماه گذشته از آزمون کای اسکوار، استفاده شد که یافته‌های مزبور در جدول ۲ درج شده است. بر این اساس مدت زمان صرف شده در شبانه روز برای مطالعه در شش ماه گذشته بر حسب سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱، درجه آزادی ۴ و مربع کای اسکوار

بیشتر از ۵ ساعت در روز مطالعه می‌کنند. یعنی ۱۱۵ نفر از دانشجویان زن در این گروه قرار دارند و تنها ۹/۳ درصد یعنی ۲۶ نفر بیان داشته‌اند که کمتر از یک ساعت در روز به مطالعه می‌پردازند.

ساعت و بیشتر از ۳ تا ۴ ساعت در روز مطالعه داشتند، به بیان دیگر ۲۹ درصد از دانشجویان مرد در گروه دوم مطالعه و ۲۹ درصد نیز به گروه چهارم تعلق دارند. اما ۱۳/۸ درصد از دانشجویان مرد بیشتر از ۵ ساعت در روز مطالعه می‌کنند. همچنین داده‌ها بیان می‌دارند که ۳۴/۵ درصد از دانشجویان زن

جدول ۳. توزیع فراوانی و درصد درون گروهی مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر بر حسب جنسیت

جنسیت	کمتر از یک	بیشتر از ۱ تا ۲	بیشتر از ۲ تا ۳	بیشتر از ۳ تا ۴	بیشتر از ۵	کل
مرد	۲۶	۲۹	۲۸	۲۹	۱۸	۱۳۰
درصد درون	۲۰	۲۲/۳	۲۱/۵	۲۲/۳	۱۳/۸	۱۰۰
زن	۲۶	۵۶	۴۲	۶۰	۹۷	۲۸۱
درصد درون	۹/۳	۱۹/۹	۱۴/۹	۲۱/۴	۳۴/۵	۱۰۰
کل	۵۲	۸۵	۷۰	۸۹	۱۱۵	۴۱۱
درصد درون	۱۲/۷	۲۰/۷	۱۷	۲۱/۷	۲۸	۱۰۰

و مربع کای اسکوایر ۲۴/۲۳۹ محاسبه شد که نشان می‌دهد آزمودنی‌ها به‌طور معنی‌داری گزینه‌های پنج‌گانه را متفاوت انتخاب کرده‌اند.

همچنین بررسی معنی‌داری پاسخ آزمودنی‌ها به گزینه‌های پنج‌گانه در مدت زمان صرف شده در شبانه روز برای مطالعه در شش ماه گذشته بر حسب جنسیت همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد، دارای سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱، درجه آزادی ۴

جدول ۴. مربع کای اسکوایر مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر بر حسب جنسیت

Asymp. Sig. (2-sided)	df	Value
۰/۰۰۰۱	۴	۲۴/۲۳۹

مربع کای اسکوایر

دانشکده نیز نشان داد، ۲۴/۳ درصد از دانشجویان دانشکده پزشکی بیشتر از ۵ ساعت، ۳۳/۳ درصد از دانشجویان دانشکده دندان‌پزشکی بیشتر از ۳ تا ۴ ساعت، ۲۷/۹ درصد از دانشجویان دانشکده پیراپزشکی بیشتر از ۵ ساعت، ۳۰/۹ درصد از دانشجویان دانشکده بهداشت بیشتر از ۵ ساعت و ۳۱/۳ درصد از دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی نیز بیشتر از ۵ ساعت به مطالعه می‌پردازند. اما با بررسی معنی‌داری پاسخ آزمودنی‌ها بر حسب دانشکده با استفاده از آزمون کای اسکوایر تفاوت معنی‌داری دیده نشد. همچنین آزمون کای

توزیع فراوانی و درصد درون گروهی میزان مطالعه منابع الکترونیکی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی بر حسب جنسیت بر اساس آزمون کای اسکوایر تفاوت معنی‌داری نشان نداد اما کای اسکوایر میزان مطالعه منابع چاپی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی بر حسب جنسیت دارای سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱، درجه آزادی ۴ و مربع کای اسکوایر ۲۷/۵۵۷ بود.

بررسی مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در شبانه روز (در ۶ ماه گذشته) بر حسب

(۱۲/۲۸۹).

- مزایای مطالعه منابع چاپی از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر چیست؟ همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، فهمیدن و درک ساده با میانگین ۲۵/۵ درصد به‌عنوان اولویت اول، دسترسی تمام وقت با میانگین ۲۳/۶ درصد به‌عنوان اولویت دوم، امنیت و اعتبار اطلاعات با میانگین ۱۴/۸ درصد به‌عنوان اولویت سوم، سهولت استفاده با میانگین ۱۰/۷ درصد به‌عنوان اولویت چهارم، عدم نیاز به امکانات کامپیوتری با میانگین ۷/۱ درصد به‌عنوان اولویت پنجم، امکان بازبینی و تکرار مجدد اطلاعات با میانگین ۶/۹ درصد به‌عنوان اولویت ششم، ماندگاری بیشتر اطلاعات در حافظه با میانگین ۶/۸ درصد به‌عنوان اولویت هفتم و استفاده از منابع آرشیوی با میانگین ۶/۷ درصد به‌عنوان اولویت آخر در انتخاب منابع چاپی برای مطالعه شناسایی شدند. بررسی معنی‌داری کای اسکوایر مزایای مطالعه منابع چاپی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر نیز همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد، نشان داد که آزمودنی‌ها به‌طور معنی‌داری گزینه‌های پنج‌گانه را متفاوت انتخاب کرده‌اند.

اسکوایر میزان مطالعه منابع الکترونیکی و میزان مطالعه منابع چاپی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی بر حسب دانشکده دارای تفاوت معنی‌داری نبود.

بررسی مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در شبانه روز (در ۶ ماه گذشته) بر حسب مقطع تحصیلی نیز نشان داد ۲۸/۳ درصد از دانشجویان مقطع کارشناسی دارای بیشتر از ۵ ساعت، ۶۶/۷ درصد از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد بیشتر از ۵ ساعت و ۲۹/۵ درصد از دانشجویان دکتری حرفه‌ای بیشتر از ۳ تا ۴ ساعت در شبانه روز به مطالعه می‌پردازند. همچنین بررسی معنی‌داری کای اسکوایر میزان مطالعه دانشجویان بر حسب مقطع تحصیلی سطح معنی‌داری ۰/۰۴۱، درجه آزادی ۸ و مربع کای اسکوایر ۱۶/۰۷۳ محاسبه شد. در ادامه بررسی کای اسکوایر پیرسون مدت زمان مطالعه منابع الکترونیکی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در شبانه روز (در ۶ ماه گذشته) بر حسب مقطع تحصیلی با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰۱، درجه آزادی ۸ و مربع کای اسکوایر ۴۲/۹۶۵ محاسبه شد. اما محاسبه آزمون کای اسکوایر میزان مطالعه منابع چاپی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی بر حسب دانشکده دارای سطح معنی‌داری نبود (سطح معنی‌داری ۰/۷۱۷، درجه آزادی ۱۶ و مربع کای اسکوایر

جدول ۵. توزیع فراوانی، فراوانی نسبی و کای اسکوایر پیرسون مزایای مطالعه منابع چاپی از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر

Asymp. Sig. (2-sided)	df	Chi-square	درصد	فراوانی	مزایای مطالعه منابع چاپی
۰/۰۰۰۱	۷	۸۷/۶۶۷	۲۵/۵	۱۰۵	فهمیدن و درک ساده
۰/۰۰۰۱	۷	۱۱۶/۱۶۳	۲۳/۶	۹۷	دسترسی تمام وقت
۰/۰۰۰۱	۷	۱۴۴/۳۰۹	۱۰/۷	۴۴	سهولت استفاده
۰/۰۰۰۱	۷	۱۱۳/۰۸۸	۶/۹	۱۶	امکان بازبینی و تکرار مجدد اطلاعات
۰/۰۰۰۱	۷	۱۰۴/۳۲۵	۶/۸	۲۸	ماندگاری بیشتر اطلاعات در حافظه
۰/۰۰۰۱	۷	۱۷۸/۵۶۷	۶/۶	۲۷	استفاده از منابع آرشیوی
۰/۰۰۰۱	۷	۴۷/۹۲۰	۷/۱	۲۹	عدم نیاز به امکانات کامپیوتری
۰/۰۰۰۱	۷	۶۱/۹۷۳	۱۴/۸	۶۱	امنیت و اعتبار اطلاعات

- مزایای مطالعه منابع الکترونیکی از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر چیست؟

لینک بین صفحات با میانگین ۴/۱ درصد به عنوان اولویت هفتم، استفاده هم‌زمان چند نفر از یک مدرک با میانگین ۳/۴ به عنوان اولویت هشتم و سهولت تشخیص طول و ساختار مدرک با میانگین ۲/۹ به عنوان اولویت آخر در انتخاب منابع الکترونیکی برای مطالعه انتخاب شدند. بررسی معنی داری کای اسکوایر مزایای مطالعه منابع الکترونیکی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر همان‌طور که جدول ۶ نیز نشان می‌دهد، آزمودنی‌ها به‌طور معنی داری گزینه‌های پنج‌گانه را متفاوت انتخاب کرده‌اند.

همان‌طور که جدول ۶ نشان می‌دهد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر دسترسی سریع به اطلاعات موردنیاز با میانگین ۳۷/۲ درصد به عنوان اولویت اول، به‌دست آوردن اطلاعات روزآمد با میانگین ۲۱/۷ درصد به عنوان اولویت دوم، صرفه‌جویی در وقت با میانگین ۹/۲ به عنوان اولویت سوم، قابلیت‌های جست‌وجو با میانگین ۸/۵ به عنوان اولویت چهارم، دسترسی از راه دور به اطلاعات موردنیاز با میانگین ۷/۱ درصد به عنوان اولویت پنجم، برش و چسبانیدن نقل قول‌ها (کپی و پیس) با میانگین ۴/۶ به عنوان اولویت ششم، توانایی

جدول ۶. توزیع فراوانی، فراوانی نسبی و کای اسکوایر پیرسون مزایای مطالعه منابع الکترونیکی از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر

Asymp. Sig. (2-sided)	df	Chi-square	درصد	فراوانی	مزایای مطالعه منابع چاپی
۰/۰۰۰۱	۸	۳/۵۷۰	۳۷/۲	۱۵۳	دسترسی سریع به اطلاعات موردنیاز
۰/۰۰۰۱	۸	۱/۶۳۶	۷/۱	۲۹	دسترسی از راه دور به اطلاعات موردنیاز
۰/۰۰۰۱	۸	۹۵/۵۱۸	۳/۴	۱۴	استفاده هم‌زمان چند نفر از یک مدرک
۰/۰۰۰۱	۸	۱/۳۳۳	۲۱/۷	۸۹	به‌دست آوردن اطلاعات روزآمد
۰/۰۰۰۱	۸	۱/۱۱۱	۴/۶	۱۹	برش و چسبانیدن نقل قول‌ها
۰/۰۰۰۱	۸	۸۰/۵۸۴	۴/۱	۱۷	توانایی پیوند بین صفحات
۰/۰۰۰۱	۸	۵۶/۲۳۴	۸/۵	۳۵	قابلیت‌های جست‌وجو
۰/۰۰۰۱	۸	۴۱/۳۸۷	۹/۲	۳۸	صرفه‌جویی در وقت
۰/۰۰۰۱	۸	۳/۸۳۹	۲/۹	۱۲	سهولت تشخیص طول و ساختار مدرک

زمان قابل توجهی را صرف خواندن می‌کنند، ۸۰ درصد بین ۳ تا بیش از ۱۰ ساعت در هفته مطالعه نموده و به‌طور متوسط در حدود ۷ تا ۹ ساعت در هفته مطالعه دارند. نتایج این تحقیق در زمینه‌ی مدت زمان مطالعه با نتایج تحقیق لئو (۲۰۰۵) و عبدالکریم و حسن (۲۰۰۶) هم‌خوانی دارد.

بررسی میزان استفاده دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر از انواع منابع چاپی و الکترونیکی حاکی از آن است که تقریباً نیمی از دانشجویان مورد بررسی یعنی ۶۶/۲ درصد، کمتر از یک ساعت از مدت زمان مطالعه خود در روز را به مطالعه منابع چاپی می‌پردازند. در عین حال در بررسی میزان مطالعه منابع الکترونیکی در حدود ۷۰/۸ درصد دانشجویان از مدت زمان مطالعه خود، کمتر از یک تا سه ساعت به مطالعه منابع الکترونیکی می‌پردازند، این نتایج نشان می‌دهد که منابع

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی یافته‌ها در خصوص مدت زمان صرف شده در روز برای مطالعه در شش ماه گذشته، نشان داد که بیشتر دانشجویان (۲۸ درصد) به‌طور متوسط بیشتر از ۵ ساعت در روز مطالعه می‌کنند که می‌تواند دو عامل عمده انفجار اطلاعات و فناوری دیجیتال را در افزایش زمان مطالعه دانشجویان دخیل دانست. هم‌راستا با این نتایج ۶۷ درصد پاسخ‌گویان در پیمایش لئو (۲۰۰۵) نیز با همین دلایل، گزارش کردند که بیشترین زمان ارائه شده در پرسشنامه را برای مطالعه صرف می‌کنند. در تحقیق عبدالکریم و حسن (۲۰۰۶) نیز بیان شده که دانشجویان

الکترونیکی مورد توجه دانشجویان بوده و بیش از نیمی از زمان مطالعه دانشجویان را منابع الکترونیکی تشکیل می‌دهد. بنابراین می‌توان بیان داشت که مدت زمان صرف شده در روز برای مطالعه منابع الکترونیکی بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در حال افزایش یافتن است و منابع الکترونیکی بیش از منابع چاپی استفاده می‌شوند. علت این امر می‌تواند این باشد که دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی ناچارند خود را به سرعت با تحولات و نوآوری‌های این حوزه همگام سازند، بنابراین کسب اطلاعات روزآمد اهمیت زیادی برای این دانشجویان دارد و چون سرعت به‌روز شدن منابع الکترونیکی سریع‌تر از منابع چاپی است، استفاده از منابع الکترونیکی در بین این دانشجویان رواج بیشتری دارد. اما بیشتر شرکت‌کنندگان در پژوهش رامیرز (۲۰۰۳) بیان کرده‌اند که ترجیح می‌دهند متون را به صورت چاپی بخوانند و از رسانه چاپی رضایت بیشتری دارند. بنابراین میزان رضایت و علاقه دانشجویان در این پژوهش به منابع چاپی بیشتر از منابع الکترونیکی است، که با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی ندارد. البته لازم به ذکر است که این نتایج می‌تواند برخاسته از محدودیت‌های مطالعه و دشواری‌های مطالعه منابع الکترونیکی بر روی این رسانه‌ها در سالی باشد که این پژوهش انجام شده است. بیگدلی، عبداللہی و آرامش نیز در پژوهش خود بیان کردند که مجلات چاپی بیشتر از مجلات الکترونیکی توسط اعضاء هیأت علمی دانشگاه چمران اهواز مورد استفاده قرار می‌گیرد. نتایج این پژوهش در زمینه مطالعه و استفاده بیشتر منابع الکترونیکی توسط دانشجویان با نتایج پژوهش دیلکو و گوتلیب (۲۰۰۲)، لئو (۲۰۰۶)، عبدالکریم و حسن (۲۰۰۶) و کاور و ورما (۲۰۰۹) هم‌خوانی دارد ولی با نتایج رامیرز (۲۰۰۳) و بیگدلی، عبداللہی و آرامش (۱۳۸۵) هم‌خوانی ندارد.

بر اساس پاسخ‌های حاصله مشخص شد که بین مدت زمان مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر از لحاظ جنسیت تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به بیان دیگر زنان مدت زمان بیشتری را به‌طور متوسط در شبانه روز در مقایسه با

مردان مطالعه می‌کنند و این تفاوت بیشتر در مطالعه منابع چاپی است، یعنی زنان بیشتر از مردان به مطالعه منابع چاپی گرایش دارند. اما مقایسه مدت زمان مطالعه منابع الکترونیکی بین دو جنس تفاوت معنی‌داری نداشت. این موارد نشان می‌دهد که گرایش زنان در زمینه مطالعه متون بیشتر بوده است، شاید یکی از دلایل آن اشتغال بیشتر به حوزه تحصیل، گرایش به تداوم آن و رغبت به دستیابی مدارک بالاتر باشد. در همین رابطه لیو (۲۰۰۸) به بررسی تفاوت جنسیت در محیط پیوسته مبادرت کرده او دریافت که زنان بیش از مردان کاغذ را برای خواندن ترجیح می‌دهند ولی تفاوت معنی‌دار دیگری بین رفتار مطالعه زنان و مردان در محیط دیجیتال در پژوهش وی وجود نداشت. نتایج این تحقیق در زمینه تفاوت بین دو جنس از نظر رفتار مطالعه در محیط دیجیتال با نتایج لیو (۲۰۰۸) هم‌خوانی دارد.

بررسی مزایای استفاده از منابع چاپی از نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر نشان داد، دانشجویان مورد بررسی به‌ترتیب فهمیدن و درک ساده، دسترسی تمام وقت، امنیت و اعتبار اطلاعات، سهولت استفاده، عدم نیاز به امکانات کامپیوتری، امکان بازبینی و تکرار مجدد اطلاعات، ماندگاری بیشتر اطلاعات در حافظه و استفاده از منابع آرشیوی را به‌عنوان اولویت‌های اول تا آخر خود انتخاب کردند. در همین رابطه در پژوهش نادری، شعبانی و عابدی (۱۳۸۹) بیان شده که دانشجویان در مورد یادگیری از منابع الکترونیکی مردد هستند و یادگیری خود را از منابع الکترونیکی کم گزارش کردند. در مقابل شرکت‌کنندگان در این پژوهش میزان یادگیری از منابع چاپی را زیاد گزارش کردند و بیان داشتند که دانشجویان همچنان به خواندن منابع چاپی گرایش دارند و احساس می‌کنند که یادگیری آن‌ها از منابع چاپی بیشتر است. این نتایج با اولویت‌بندی دانشجویان در پژوهش حاضر که فهمیدن و درک ساده را به‌عنوان اولویت اول در انتخاب منابع چاپی برای مطالعه انتخاب کردند هم‌خوانی دارد. در تحقیق رامیرز (۲۰۰۳) نیز بیان شده که اکثر پاسخ‌گویان معتقدند که فهمیدن متون چاپی برای آن‌ها آسان‌تر است و ترجیح می‌دهند که مدارک را به صورت چاپی بخوانند. به‌طور کلی می‌توان بیان

قابلیت‌های جست‌وجو، روزآمدی و سهولت دسترسی بیان داشتند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود نتایج پژوهش حاضر در زمینه مزایای مطالعه از منابع الکترونیکی با نتایج تحقیق لئو (۲۰۰۶) و دیلکو و گوتلیب (۲۰۰۲) لی یو، فو و چنوپاتی (۲۰۰۰) هم‌خوانی دارد.

از موارد بیان شده می‌تواند نتیجه گرفت با گسترش روزافزون استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در حوزه‌های مرتبط با تولید و اشاعه اطلاعات، معنای مطالعه دچار تغییر و تحول شده است. مطالعه در جایگاه سنتی و نمادین خود بیشتر با منابع اطلاعاتی چاپی و ملموس ارتباط دارد و در نگاه اول تصویری از مطالعه کتاب را به ذهن متبادر می‌کند. اما با ظهور منابع اطلاعاتی الکترونیکی تصویری دیگر از مطالعه نمایان شده است. در تصویر جدید کاربر با استفاده از رایانه و شبکه جهانی وب به جست‌وجو و مطالعه منابع اطلاعاتی می‌پردازد. پس مطالعه در مفهوم جدید خود هم به لحاظ نوع ابزارهای مورد استفاده و هم به لحاظ مهارت‌های مورد نیاز، تفاوت‌هایی با مفهوم پیشین خود پیدا کرده است و شاید بهتر باشد که مطالعه را براساس میزان تعامل فرد با منابع اطلاعاتی (هم چاپی و هم الکترونیکی) تعریف کرد. نتایج پژوهش حاضر نیز هم‌راستا با پژوهش‌های گذشته نشان داد که استفاده از منابع الکترونیکی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان بوشهر رو به افزایش است، اما هنوز نتوانسته جایگاه مطالعه منابع چاپی را از بین ببرد. دانشجویان تحت بررسی مزایایی برای هر دو دسته از انواع منابع چاپی و الکترونیکی برشمرده‌اند که انتخاب این منابع را به هدف مطالعه و دسترسی به اطلاعات تحت تأثیر قرار داده است. تأثیر مزایای استفاده از منابع اطلاعاتی چاپی و الکترونیکی در میزان مطالعه این منابع نشان می‌دهد که دانشجویان تحت بررسی خواهان محیط اطلاعاتی ترکیبی (چاپی و الکترونیکی) هستند که در آن اطلاعات الکترونیکی جایگزین اطلاعات چاپی نشود، بلکه با ایجاد موقعیت‌های دسترسی بیشتر، امکان استفاده از اطلاعات را سریع‌تر، آسان‌تر و فراتر از زمان و مکان برای آنان ایجاد نماید.

داشت که نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های نادری، شعبانی و عابدی (۱۳۸۹) و رامیرز (۲۰۰۳) هم‌خوانی دارد.

همچنین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر مزایای مطالعه منابع الکترونیکی را شامل دسترسی سریع به اطلاعات مورد نیاز به عنوان اولویت اول، به‌دست آوردن اطلاعات روزآمد، صرفه‌جویی در وقت، قابلیت‌های جست‌وجو، دسترسی از راه دور به اطلاعات مورد، برش و چسباندن نقل قول‌ها توانایی پیوند بین صفحات، استفاده هم‌زمان چند نفر از یک مدرک و سهولت تشخیص طول و ساختار مدرک را به‌عنوان اولویت آخر شناسایی کردند. با توجه به نتایج پژوهش می‌توان بیان داشت که سرعت رسیدن به اطلاعات مورد نیاز درصد بالایی از اولویت دانشجویان در انتخاب منابع مطالعه را به خود اختصاص می‌دهد. لئو (۲۰۰۵) بیان داشته که در مطالعه منابع الکترونیکی از صفحه نمایشگر بیشتر از شیوه‌های مروری و غیرخطی و تشخیص کلید واژه‌ای بهره‌جویی می‌شود، بنابراین سرعت خواندن از صفحه نمایشگر بیشتر است. همچنین با توجه به نتایج مبنی بر دسترسی از راه دور به اطلاعات مورد نیاز، به‌دست آوردن اطلاعات روزآمد، قابلیت‌های جست‌وجو و میزان دنبال کردن لینک‌های موجود در مدارک الکترونیکی نیز مشخص می‌شود که منابع الکترونیکی گزینه‌های بسیاری برای کاربران خود جهت امکان مسیریابی و دسترسی متعدد به اطلاعات را فراهم می‌سازند. در همین رابطه لئو (۲۰۰۶) در پژوهش خود بیان داشته در انتخاب منابع الکترونیکی برای مطالعه دسترسی راحت و سهولت جست‌وجو مؤثر بوده است. همچنین مزایای منابع الکترونیکی از نظر کاربران در این پژوهش شامل دسترسی از راه دور، دسترسی سریع و تمام وقت، استفاده چندین کاربر از یک منبع و قابلیت جست‌وجو بود. همچنین دیلکو و گوتلیب (۲۰۰۲) در پژوهش خود بیان داشتند خواندن منابع الکترونیکی بر صفحه نمایشگر مشکل است، ولی استفاده از منابع پیوسته در وقت صرفه‌جویی می‌کند و از هر جا و هر زمان قابل دسترسی است. لی یو، فو و چنوپاتی (۲۰۰۰) نیز در پژوهش خود دلایل برتری مجلات الکترونیکی را عبارت از پیوند به منابع اضافی،

بیگدلی، زاهد؛ عبداللہی، ام‌البنین؛ آرامش، مہین (۱۳۸۵). دیدگاه
اعضاء هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز درباره اهمیت و
میزان استفاده از مجله‌های علمی موجود و جایگزینی مجله‌های
علمی چاپی با شکل الکترونیکی آنها. مجله علوم تربیتی و
روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳(۲)، ۱۶۳-۱۸۶.
دیانی، محمد حسین (۱۳۸۴). روش‌های تحقیق در کتابداری.
مشهد: انتشارات کتابخانه رایانه‌ای.
حری، عباس (۱۳۷۸). اطلاع‌رسانی: نظام‌ها و فرآیندها. تهران:
نشر کتابدار.

نادری، فاطمه؛ شعبانی، احمد؛ عابدی، محمدرضا (۱۳۸۹).
بررسی رفتار مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه اصفهان
در محیط دیجیتال بر اساس عوامل دموگرافیک. نشریه تحقیقات
کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۴۴(۵۱)، ۵۱-۷۲.
نوذری، سمانه؛ حاجی‌زین‌العابدینی، محسن (۱۳۹۲). بازاندیشی در
مفاهیم مطالعه، کتاب و سنجش سرانه مطالعه. کلیات کتاب ماه،
اطلاعات، ارتباطات و دانش‌شناسی، ۱۶(۴)، ۵۱-۵۷.

Abdul Karim, Nor Shahriza; Hassan, Amelia
(2007). Reading habits and attitude in the digital
age: Analysis of gender and academic program
differences in Malaysia. *The Electronic Library*,
25(3). www.emeraldinsight.com/0264-0473.htm

Dileko, J; Gottlieb, L. (2002). Print sources in
an electronic age: A vital part of the research
process for undergraduate students. *Journal of
Academic Librarianship*, 28(6), 381-391.

Kaur, B., Verma, Rama. (2009). Use of
electronic information resources: A case study of
Thapar university. *DESIDOC Journal Of Library
& Information Technology*, 29(2), 67-73.

Liew, C. L., Foo, S.; Chennupati, K.R. (2000).
A study of graduate students: use and perception of
electronic journals. *Online Information Review*, 24
(4), 302-315.

Liu, Ziming. (2003). Trends in transforming
scholarly communication and their implications.
Information Processing & Management, 39(6),
889-98.

Liu, Ziming (2005). Reading behavior in the
digital environment: Changes in reading behavior
over the past ten years. *Journal of documentati*

با توجه به گسترش منابع الکترونیکی و گرایش دانشجویان
به استفاده از این منابع در کنار منابع چاپی در چند دهه اخیر
پیشنهاد می‌شود:

- فراهم‌آوردن منابع اطلاعاتی در تهیه و مجموعه‌سازی
منابع خود، مزایا و قابلیت‌های هر کدام از منابع اطلاعاتی
الکترونیکی و چاپی را با توجه به اهداف مطالعه کاربران خود
در نظر بگیرند تا بودجه تهیه منابع اطلاعاتی را در راستای
استفاده هدف‌مند از این منابع و در جهت افزایش سرانه مطالعه
صرف کنند.

- دانشجویان در زمینه انتخاب بهترین منابع برای برطرف
کردن شکاف‌های اطلاعاتی خود آموزش داده شوند و با تداوم
این دوره‌های آموزشی، آنان را با مزایای استفاده از انواع منابع
اطلاعاتی چاپی و الکترونیکی آشنا و برای برطرف کردن
اهداف مطالعه خود توان‌مند سازند.

- با کم‌رنگ شدن مشکلاتی مانند سرعت کم شبکه،
مشکلات سخت افزاری و نرم افزاری، بالا بردن مهارت‌های
کامپیوتری کاربران و از سوی دیگر غنی‌تر شدن آرشیو مجلات
الکترونیکی، استفاده از منابع الکترونیکی را افزایش دهند.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده عبارتند از:

- بررسی پیشینه پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه
علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان بوشهر برای
تعیین میزان استفاده پژوهشگران از انواع منابع چاپی و
الکترونیکی.

- بررسی میزان استفاده دانشجویان از انواع منابع چاپی و
الکترونیکی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی و
خدمات بهداشتی درمانی استان بوشهر.

منابع

آذرنگ، عبدالحسین (۱۳۸۷). شمه‌ای از کتاب، کتابخانه و نشر
کتاب. تهران: نشر کتابدار.

Journal of documentation, 61(6), 700-712.
Ramirez, Elsa (2003). The impact of the internet on the reading practices of a university community: the case of UNAM. *World Library and*

Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council.
www.ifla.org/IV/ifla69/papers/019e-Ramirez.pdf.